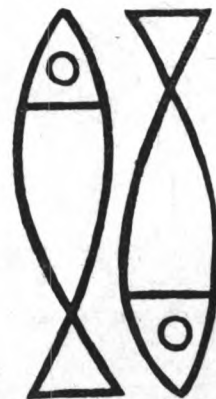

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Na de vloed

III

Veelzeggend zwijgen

Tot zover over wat wel gezegd wordt na de zondvloed. Maar er is ook een element in Gen. 1:28, dat God niet meer noemt. En dat zwijgen op dit punt is veelzeggend.

Het element van „... onderwerpt de aarde“ heeft God teruggenomen. Anders gezegd: de mens verliest zijn greep op de aarde.

Zo goed als het „heersen over... al het gedierte“ ingrijpend gewijzigd wordt door de ingetreden vrees en schrik, zo goed zal het de mens niet meer mogelijk blijken de aarde, waarop hij woont volledig te „temmen“.

Die aarde zal hem te machtig blijken: hij kan er niet meer mee „spelen“ zoals in het Paradijs, net zomin als met de dieren.

In dit terugnemen van de mogelijkheid, de aarde te onderwerpen ligt nog meer opgesloten dan in de vloek na de zondvloed: „de aardbodem (is) om uwentwil vervloekt; al zwoegende zult gij daarvan eten zolang gij leeft, en doornen en distelen zal hij u voortbrengen, en gij zult het gewas des velds eten; in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten...“ (Gen. 3:17-19).

Eigenlijk is er sprake van een climax. De aarde wordt niet alleen weerbarstig, zodat het de grootste moeite kost haar te bewerken, maar zij wordt onoverwinnelijk, niet meer te onderwerpen.

Wát de mens ook onderneemt, ja zelfs in dezelfde mate waarin het menselijk kunnen zich openbaart, zal tegelijk zijn onmacht blijken. Hij heeft voorgoed zijn greep verloren op althans deze aarde.

We denken hier met name aan het tweede deel van Openb. 13: het beest uit de aarde.

Machtswinst- en verliesrekening

Zien we het goed, dan verbeeldt dit beest het menselijk kunnen, wetenschap en techniek. Ondanks de minstens dubbele handicap van zondvloed en spraakverwarring, die een snelle ontwikkeling afremmen, zal de mens boven zichzelf uitstijgen.

God geeft hem de gelegenheid te tonen, welke mogelijkheden Hij in de mens gelegd, aan hem toevertrouwd had.

Waarvan Jules Verne droomde, bleek in onze dagen geen bedrog.

En nog staan we maar aan het begin van de ontwikkeling.

De mens ziet kans, alle handicaps te overwinnen: de spraakverwarring speelt nauwelijks meer een rol; afstanden bestaan er praktisch niet meer. En dat een geleerde niet zo oud wordt als Methusalach is ook al geen bezwaar: de computer maakt in enkele minuten berekeningen, waar een mens duizend jaar voor nodig zou hebben. Afstand, tijd en spraak spelen in een tijd van computer, ruimtevaart, tele-visie enz. geen rol meer.

Maar juist wanneer de mens zelfs die (vertragende) moeilijkheden glorieus heeft overwonnen, blijkt dat er van het heersen over de aarde juist niets over blijft. Hij kan niet meer buiten wetenschap en techniek. Niet hij beheerst hen, maar zij beheersen hem. 't Is de computer die uitmaakt (in de

Koreaanse oorlog) of Truman wél of niet de atoombom zal gebruiken.

't Is de techniek die ons dicteert hoe wij leven moeten, die ons genadeloos voortdrijft, zonder ons rust te gunnen.

De wereld gaat niet zozeer aan vlijt ten onder, als wel aan haar kunnen. Niet voor niets beschrijft Openb. 13 dat men een beeld maakt van het beest en dat aan dit beeld een geest, d.i. leven wordt geschonken, ... (13:14, 15).

Het gaat een zelfstandig bestaan voeren, een eigen leven leven; het heeft iets te zeggen (zodat het... zou spreken), het krijgt zeggenschap, zelfs over leven en dood (13:15, 16).

En zo groeit, wat klein en onschuldig leek te beginnen, als een monster onder onze handen: techniek en wetenschap worden ons de baas, worden een ales-en-ieder-verslindend monster.

Met andere woorden: als God de mens vrij laat in zijn ontlooiing, blijkt, dat hij desondanks geen heer is, maar slaaf; een mens die in slaafse aanbidding neerknielt voor het beest: we vergapen ons aan de techniek.

Maar in wezen is daarin de mens, Gods zóón, geschapen als zijn beeld en gelijkenis geëgradeerd tot dienst-plichtige van zijn eigen maaksel.

Dat is het grote verschil: God scheidt en blijft Heer over al het geschapene. De mens scheidt — en degradeert tot slaaf, diezelfde mens die, ironisch genoeg ziel en zaligheid er voor over had om aan God gelijk te zijn...

Langs deze weg loopt 't menselijk geslacht dood.

Alleen langs Gods weg — met Gods Geest — vindt de mens het leven. Het leven in Jezus, die ons zegt: IK ben de weg, de waarheid en het leven. Dat is 't enige uitzicht dat God biedt — zie Ps. 8!

Tegenover de menselijke ontwikkeling (die leidt tot een onheilsgeschiedenis) stelt Hij Zijn ontwikkeling: de heilsgeschiedenis. En het wordt voor ieder een kwestie van kiezen zonder delen.

Peleg en de aardrijkskunde...

Een volgend belangrijk moment na de zondvloed is de zogenaamde torenbouw van Babel.

In de oorspronkelijke opzet van de schrijver hoor dit verhaal thuis in de „ontwikkeling“ van Noach's zonen.

De Nieuwe Vertaling plaatst dit onder het hoofd „De Volkenlijst“. In werkelijkheid gaat het om de afstammelingen van Sem, Cham en Jafeth.

Heel wat interessante opmerkingen over dit ogenschijnlijk oninteressante hoofdstuk zijn te vinden in het werk van Ds Vonk, „De Voorzeide Leer“, deel Ia.

Voor ons doel is het belangrijk, de aandacht te vestigen op Gen. 10:25b, te weten: „de naam van den enen (zoon van Heber) was Péleg, want in zijn dagen werd de aarde verdeeld...“

„Want“ — daarmee geeft de schrijver te kennen dat hij een uitleg geeft van de naam Peleg; klaarblijkelijk vond de vermelde gebeurtenis plaats kort voor zijn geboorte —

anders zou hij die toepasselijke naam vast niet hebben gekregen.

Zijn vader Heber was de achterkleinzoon van Sem (vgl. ook Gen. 10¹⁰ v).

Wat bedoelt de schrijver nu als hij zegt dat in Peleg's dagen „de aarde werd verdeeld“?

De eerste mogelijkheid is, deze woorden letterlijk op te vatten. Men acht het tegenwoordig op diverse gronden aannemelijk, dat de verschillende continenten (vasteland-gebieden) vroeger één aaneengesloten geheel vormden, terwijl ze nu door oceanen van water worden gescheiden.

Als tegenargument valt aan te voeren, dat een catastrofe van zo'n geweldige omvang dan toch wel een heel bescheiden plaatsje in de Bijbel heeft gekregen, tenzij natuurlijk deze gebeurtenis nog zo levend in de herinnering lag, dat een simpele vermelding voldoende was.

Feit blijft echter dat, voorzover ons bekend, in de tradities der volkeren geen gewag wordt gemaakt van zo'n catastrophaal gebeuren. Wél van de zondvloed: er schijnen alleen al uit Europa, Azië en Amerika in de loop van de tijd meer dan tachtig zondvloedverhalen te zijn bijeengebracht. En daarbij valt wel op, dat op een bepaald punt een merkwaardige overeenkomst bestaat tussen bijv. het zondvloedverhaal van een Indianenstam en van de Grieken! Zelfs de Eskimo's bewaren een zondvloedtraditie...

Als tweede tegenargument wordt wel aangevoerd, dat de Bijbel niet bedoeld is als bijvoorbeeld een aardrijkskundige verhandeling, maar als beschrijving van de heilsgeschiedenis.

Dat laatste behoeft echter niet uit te sluiten, dat er bepaalde toen bekende, aardrijkskundige gegevens terloops in worden vermeld.

... of: Peleg en de spraakverwarring?

De naam Peleg stamt van een hebreuws werkwoord palag.

Dit werkwoord met zijn afleidingen, heeft heel veel te maken met water: rivieren, kanalen, die een scheidings teweegbrengen. Daar staat tegenover — en zo komen we bij de tweede mogelijkheid — dat het werkwoord éénmaal gebruikt wordt in verband met een spraakverwarring: „Verwar hen, HEERE, verdeel (palag) hun spraak“ (Ps. 55:10). Dat is des te opvallender omdat het gezegde „verwarren“ taalkundig nauw samenhangt met dat van Gen. 11:9 „omdat de HEERE daar de taal der gehele aarde verward heeft“.

In dat geval zou, zoals algemeen wordt aangenomen, de naam Peleg in verband staan met de spraakverwarring te Babel.

Bovendien staat de opmerking over Peleg in het kader van de ontwikkeling (geschiedenis) van Jafeth, Cham en Sem. En elk van deze geslachtsregisters eindigt met een opmerking, die spreekt over een verdeeld zijn, elk naar zijn taal, naar hun geslachten, onder hun volken (Gen. 10:5, 20, 31; vgl. ook de slotopmerking in 10:32). En daar sluit zich onmiddellijk hoofdstuk 11:1-9 bij aan, dat uitloopt op de spraakverwarring.

Vervolg op pag. 106 - 1e kol. onderaan

E. R. Postma - Breukelen

KERKELIJK *Leven*

Berkouwer en het tweede Vaticaans Concilie

III

De nieuwe theologie

De relatie tussen het Tweede Vaticaans Concilie en de nieuwe theologie is door professor Berkouwer zoals we in het voorafgaande geschreven hebben op een bijzondere wijze benadrukt. Zijn eerste boek over het concilie brengt deze bijzondere relatie reeds in de titel tot uitdrukking „Vaticaans Concilie en nieuwe theologie”.

In dit slot-artikel willen we opzettelijk voor deze „nova theologia” in de r.k. kerk aandacht vragen.

Zij is een merkwaardig verschijnsel binnen de r.k. kerk. Deze theologie heeft een nieuw catholicisme in het leven geroepen.

VERVOLG MEDITATIE

De historische volksverhuizing

Intussen torent de torenbouw van Babel zo hoog boven alles uit, dat we heel wat andere feiten er bijna door zouden vergeten.

Om te beginnen was er een volksverhuizing aan voorafgegaan, en wel „oostwaarts” (11 : 2).

De vraag is dus: waar kwamen deze mensen vandaan?

Vanzelfsprekend uit het Westen, en — wil men een stap verder gaan — uit de omgeving van de berg Ararat, waarop de ark strandde (in het huidige Armenië?).

Belangrijk is echter een andere mededeling: toen Noach c.s. „debarkeerde”, werd hij een landman en plantte een wijngaard — zijn zonen waren nog bij hem (Gen. 9 : 20 vv).

Er komt na de zondvloed dus weer een begin van ontginning van een (we zouden bijna kunnen zeggen) woeste en ledige aarde.

Dat is dus weer een eerste stap op de ontwikkelingsweg van het menselijk kunnen, zij het in een heel simpele vorm. Maar daar wordt geen woord kwaad over gesproken. Integendeel — de door God uitgesproken zegen (9 : 1) treedt in werking: wordt talrijk en vervult de aarde. Er komt weer een nieuwe mensheid, een wereldbevolking. God brengt de wereld weer op gang en tegelijk staat als een paal boven water de belofte van God: hoe hard het ook regent — een zondvloed komt er niet weer; Ik zal Mijn teken in de regenboog geven!

Op een gegeven ogenblik wordt het dan zelfs nodig „Lebensraum” te zoeken; oostwaarts trekkend vindt men die in het land Sinear. Een naam met een sinistere klank, al noemen wij het vreedzaam: Mesopotamië, Tweestromenland.

Sinister, want de bijbelschrijver heeft (10 : 8-11) ons al verteld dat daar de nazaten wonen van Nimrod, een geweldig jager in de overtreffende trap. Zijn naam is onverbreeklijk verbonden aan dat gebied bij wijze van spreekwoord. Daar wonen de geweldenaars, mensen die je de nek kunnen breken met één hand. Achtereenvolgens horen we: Babel (het begin van zijn koninkrijk) ... Assur, ... Niniveh, namen die elke Israëliet van schrik deden verbleken. Nimrod heeft zijn sporen nagelaten!

Nu, in die vlakke, die later toneel zal worden van veel verschrikkingen, vestigt men zich: dat wordt dus een blijvende stêe.

De vertaler van Berkouwers eerste werk over het concilie in het Engels, heeft dit blijkbaar ook zo aangevoeld. Die vertaler is Lewis B. Smedes, associate professor of Bible Calvin College in Grand Rapids, Michigan in de Ver. Staten. Hij heeft de titel aldus weergegeven in de Engelse taal „The Second Vatican Council and the New Catholicism”.

Berkouwer heeft in dit werk een speciaal hoofdstuk waarin hij dit verschijnsel van de nieuwe theologie gedetailleerd beschrijft. Dit hoofdstuk gaat over de exegese en het leergezag. In deze titel wordt de spanningsvolle verhouding tot uitdrukking gebracht tussen de nieuwe theologie en het oude dogma, tussen traditie en vernieuwing met betrekking tot de uitlegging van de Bijbel.

Ontstaan

Het ontstaan van deze nieuwe theologie ligt in de nieuwe bijbelbestudering in de r.k. theologie. Het is begonnen met een nieuwe aandacht voor de Bijbel en voor haar uitlegging. Deze nieuwe aandacht voor de bijbelwetenschappen is gestimuleerd door het rondschriven van paus Pius XII in 1943 in zijn encycliek *Divino Afflante Spiritu*, de beginwoorden van het rondschriven, die betekenen „onder aanblazing van de Goddelijke Geest”. Daarin heeft paus Pius XII een grondige studie van de heilige Schrift bij geestelijken en kerkvolk aanbevolen. Het gevolg is geweest het ontstaan van een grote opleving van bijbelbestudering in de r.k. kerk. Geleerden maakten zich op de Bijbel en de tijd waarin de heilige schrijvers geleefd hebben grondig te leren kennen. Dit pauselijk rondschriven legde de nadruk op de noodzaak de Bijbel te interpreteren overeenkomstig zijn eigen inhoud en bedoeling. Om zulk een uitleg te bevorderen spoorde de paus de geleerden aan de tijd waarin de heilige schrijvers leefden te bestuderen, hun materiaalbronnen waaruit zij geput hadden te onderzoeken en hun persoonlijke stijl aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. Al deze dingen zijn van grote betekenis voor een nauwkeurig begrijpen van de Bijbel. De paus zeide er bij, dat dit nodig was voor een goede interpretatie van de Bijbel omdat de oude oosterse schrijvers gewoonlijk niet spraken en schreven in zulke literaire termen als westerse schrijvers plegen te gebruiken.

Pius vroeg de geleerden aandacht te schenken aan het feit dat het Woord van God is geschreven in de taal van mensen, van speciale mensen, die leefden in een speciale tijd. Ongeveer voor datzelfde verschijnsel dat vroeger door dr Herman Bavinck en door dr J. Ridderbos in onze kringen is aangeduid met de term „organische inspiratie”.

De inspiratie zelf werd niet in het geding gebracht. De paus verdedigde de leer van de inspiratie, de Goddelijke ingeving van de Bijbel.

In deze encycliek van Pius XII werd een ouder, negatief standpunt van de r.k. kerk inzake bijbelwetenschappen losgelaten. Nog in 1893 had een rondschriven van paus Leo XIII een sterk afwijzende houding aanbevolen tegen de hogere kritiek bij ons als schriftkritiek aangeduid. De verandering van gezichtspunt bij de bijbelstudie is door de r.k. theoloog K. Rahner, die zelf tot de mannen van de nieuwe theologie kan worden gerekend, aangewezen als hij schrijft, dat een toenemend getal van theologen er geen been in ziet de schepping van Eva uit de rib van Adam op te vatten alleen als een uitdrukking van de gewichtige waarheid dat man en vrouw van hetzelfde wezen zijn. Rahner aanvaardt deze interpretatie voor zichzelf ook, deelt Berkouwer mee, zonder enig gevoel van beperking in deze door de kerkelijke bijbelcommissie. Hij legt er de nadruk op dat zulke

inzichten als zodanig niet zijn voortgekomen uit een kritische verwerping van letterlijk lezen van de tekst. Zij zijn in tegendeel ontstaan uit een pogen om de tekst recht te doen wat betreft het vinden van de originele betekenis van de woorden. Zo ook Schoonenberg en Feiner, die de geschiedenis van de schepping van Eva interpreteren als „dramatische expressie van de theologische waarheid van de essentiële eenheid van man en vrouw”. In het algemeen worden de gevaren die in deze benadering van de Schriften schuilen, erkend, maar dit erkennen van gevaren wordt gekoppeld aan het zich realiseren dat simplistische historische interpretaties van vroegere exegeses niet langer gehandhaafd kunnen worden wanneer de geleerden de beginselen die neergelegd zijn in het pauselijk rondschriven bovengenoemd, willen honoreren, schrijft Berkouwer. H. Urs van Balthasar heeft in dit verband gesproken over „de reis tussen de Scylla van radicale Bijbelkritiek en de Charibdis van steile traditionalistische theologie”.

De evolutie

De veranderingen die bijvoorbeeld hebben plaats gevonden in antwoord op de vraag omtrent de evolutie zijn even duidelijk als die met betrekking tot de tekst van Genesis. In het verleden heeft de r.k. kerk zonder tweeslachtigheid elke vorm van evolutie afgewezen. De evolutietheorie werd alleen gezien als een bedreiging van het geloof. Maar dit is geheel veranderd. Het is nu zo dat de ontwikkeling van de wetenschap hand in hand is gegaan met een veranderd verstaan van de Schrift. De verandering op dit punt is te zien in het rondschriven van de paus „*Humani generis*” (van het menselijk geslacht) die vol is van heftige aanvallen tegen verschillende nieuwe gedachtenstromingen, maar die op dit punt van de evolutie zegt dat de kerk „de leer van de evolutie” een open kwestie laat zolang deze leer haar speculaties beperkt tot de ontwikkeling van het menselijk lichaam uit andere levende materie”.

„Dat zielen onmiddellijk worden geschapen door God is een visie die de catholieke kerk ons oplegt”.

Een zwak standpunt.

Berkouwer noemt het een opmerkelijke verklaring.

Deze opmerkelijke verklaring werd uitgegeven terzelfder tijd dat de paus zeide dat het catholiek geloof mogelijkwerwijs het begrip van de moderne fysici zou kunnen aanvaarden, dat de aarde op zijn minst vijf miljoen jaren oud zou zijn.

De periode net voor 1940 zou men kunnen noemen, zegt Berkouwer, de tijd van de zwijgende tolerantie van publikaties die de evolutietheorie voorstonden, de tegenwoordige tijd kan worden getypeerd als de tijd waarin de theologie die met de evolutietheorie meegaat, zich heeft geëmancipeerd van de verdachtmaking van ongelof. Meer en meer zijn catholieke geleerden overtuigd van de „harmonie tussen biologische evolutie en het onderwijs van de kerk”.

Intussen gaat dit proces van harmonisatie tussen de gedachte omtrent biologische evolutie en het onderwijs der kerk niet van een leien dakje. De encycliek „*Humani generis*” van 1950 heeft bijvoorbeeld bepaald, dat de accommodatie aan de gedachten van de organische evolutie van de biologen niet onbeperkt mag plaatsvinden. Wat betreft de vraag of het menselijk ras van meer dan één oorspronkelijk mensenpaar stamt, zegt dit pauselijk rondschriven, dat „het niet blijkt hoe zulke inzichten kunnen worden verzoend met de leer van de erfzonde zoals deze ons is gewaarborgd door Schrift en traditie en door de kerk ons wordt voorgesteld.” „Erfzonde is het resultaat van een zonde die begaan is als een daadwerkelijk historisch feit door een individu, Adam genaamd, en het is een hebberigheid die een ieder van ons door zijn geboorte bezit alleen omdat dit is doorgegeven door afstamming van hem”.

Natuurlijk is nu de kwestie opgeworpen of deze uitspraak van de encycliek „*Humani generis*” moet worden beschouwd als een onherroepelijke uitspraak in deze materie.

De vraag is tevens opgeworpen of Paulus

J. Meester - Amsterdam

in Rom. 5 waar hij zo duidelijk spreekt over de eerste Adam, de eerste mens, de éne mens, door wie de zonde in de wereld is ingekomen, „Adam” misschien gebruikt om zijn eigen doeleinden te dienen door het gebruik van deze naam. En zo voort. Men kan in dr Kuiter's opvattingen in deze, weerspiegeld zien wat in r.k. kringen al eerder aan de orde is gesteld. In deze is er niets nieuws onder de zon in de kringen van theologen en biologen van de Vrije Universiteit.

Zulke kwesties en meer andere vormen zich als een kluwen rondom de conclusies van sommige natuurwetenschappen en de vaststelling van bepaalde leeruitspraken in het verleden het leergezag van de kerk.

Die kwesties cirkelen allemaal rond de exegeze van de Schrift.

Veel losgemaakt

De nieuwe theologie in de r.k. kerk heeft vele vraagstukken losgemaakt.

We mogen als wij dit zeggen het feit niet voorbij zien dat in de kringen van het gewone r.k. volk de kennismaking met de Bijbel is bevorderd door deze herleefde belangstelling voor de bijbelwetenschappen.

In vele landen werden vertalingen van de Bijbel in de volkstaal gegeven die gretig afgetrokken vonden. Er ontstonden in de r.k. kringen instanties die zich aan de verspreiding van de Bijbel wijdten en de bestudering van de Bijbel stimuleerden. In ons land ontstond de Katholieke Bijbelstichting. Er is een belangstelling voor de Bijbel ontwaakt in r.k. kringen die voor een vijf en twintig jaar onvoorstelbaar was.

Wat de reformatoren gewenst en gehoopt hadden dat de Schrift in de r.k. kringen gekend en gelezen zou worden door het volk, en wat eeuwenlang onmogelijk leek dat vindt in onze dagen plaats. Men gaat niet meer van de geautoriseerde r.k. Vulgaat uit maar van de grondteksten evenals de protestantse christenen. De Bijbel wordt niet langer gezien als een gevaarlijk en ketters boek dat „leken” beter ongelezen kunnen laten.

Er heeft zich een diepgaande verandering in r.k. kringen naar de Bijbel toe voltrokken.

Gevaren

Naast dit goede dat wij geenszins gering willen achten, dreigen van de zijde van de nieuwe theologie grote gevaren. Natuurlijk heeft Berkouwer daar oog voor. Hij signaleert de gevaren vooral met het oog op de spanningen die door de nieuwe theologie binnen de r.k. kerk zijn ontstaan — reden voor het bijeenroepen van het concilie door paus Johannes XIII — en met het oog op de spanningen die blijven bestaan. De weg is geopend voor verder onderzoek door de natuurwetenschappen en bijbelwetenschappen terwijl aan de andere kant de kerk aan deze wetenschappen beperkingen heeft opgelegd. De vraag waar deze beperkingen precies liggen is een zeer ingewikkelde zaak, die de kiemen voor toenemende spanningen in zich draagt. Het voorbeeld van Teilhard de Chardin en diens concept van een evolutionaire ontwikkeling wordt door Berkouwer ergens genoemd als een weerspiegeling van de spanningen binnen het catholicisme met betrekking tot dit punt. Aan de ene kant winnen zijn inzichten gestaag aan invloed, aan de andere kant heeft het Heilig Officie met nadruk gewaarschuwd tegen de gevaarlijke tendens en dwalingen in zijn werk.

Maar er liggen in de ontwikkeling van de nieuwe theologie als zodanig, afgedacht van de spanningen in de r.k. kerk, bezwaren die niet gering zijn. Het openen van de weg voor verder onderzoek door de natuur- en de bijbelwetenschappen kan natuurlijk niet ongedaan worden gemaakt. K. J. Popma heeft er op gewezen dat de bijbelwetenschappen voortgekomen zijn uit goede zorg. Maar zo heeft hij er bij gezegd: ze mogen haar weg door de eeuwen heen overdenken. Dat is een moeilijke bezigheid. Uit eigen middelen kan geen bijbelwetenschap haar statuur onderkennen. Er moet ook eens gans opzettelijk geïnformeerd worden naar de werkwijzen, de denkwijzen, de opbouw, de begrenzing, de mogelijkheid en de geschiedenis van deze zorg door de bijbelwetenschappen verschaft. Dan worden vragen te berde gebracht, die aanvankelijk helemaal niet aanslaan, zo gaat hij verder. „Er liggen hinderpalen op de weg van het legitiem verstaan van de Schriften,

en die hinderpalen zijn niet alléén hinderpalen. Wij stuiten op weerstanden binnen de gemeente zelf: sommigen kunnen hun Bijbel niet lezen zonder een dogmatische bril van soms heel vreemde herkomst; aan zo'n bril kan men zo gewend raken, dat hij tot ons zelf gaat behoren”. En zo voort. (Levensbeschouwing, III, 25). Hij heeft er op gewezen, dat er o zo gemakkelijk een verrassende eerbied voor de moderne bijbelwetenschappen ontstaat en dat die eerbied heel gemakkelijk ont-aardt in een slaafse houding tegenover een moderne techné, een moderne vakkundigheid, waardoor de zin van de Schrift ons geheel of gedeeltelijk ontgaat! (Levensbeschouwing II, 126).

Op dit punt schiet de geleerde Berkouwer niet in de roos.

Dr W. H. Velema, hoogleraar aan de Theol. Hogeschool te Apeldoorn, heeft in zijn „Op weg naar een nieuwe vrijzinnigheid?” (Tendensen in de huidige rooms-katholieke theologie) indringend op de gevaren van de nieuwe theologie gewezen. Hij heeft op de eerste bladzijde van zijn geschrift de r.k. theoloog K. Rahner, die wij boven al noemden, geciteerd, die zelf ook als vertegenwoordiger van deze nieuwe r.k. theologie beschouwd kan worden. Rahner schreef: „Toch kom ik me thans zelf voor als iemand die plotseling de eigenlijke centrale opvattingen van traditionele aard van de kerk moet verdedigen.” „Het moet ons voor de eerste decennia duidelijk zijn, dat wij er op moeten rekenen, dat eigenlijke onchristelijke ketterijen in de kerk opkomen, die desondanks om redenen die ik thans niet kan analyseren, niet zelf de kerk willen verlaten en tegenover welke de kerk niettemin volgens mijn mening de absolute moed moet hebben om op een geheel ouderwetse wijze een ondubbelzinnig „neen”, een echt „Damnatus” uit te spreken”.

Dit is kras gezegd door iemand die niet tot de conservatieve vleugel van de r.k. kerk behoort.

Ook dit citaat laten wij nog volgen van dezelfde dr K. Rahner, aangehaald in Velema's geschrift: „Nog niet lang geleden heb ik een docerende katholieke theoloog ontmoet die mij verklaarde, dat hij onbevooroordeeld minstens met de mogelijkheid rekening hield, dat men ook het christendom in de substantie zoals hij die zich nog van het christendom voorstelt, nog kan behouden bij de veronderstelling dat Jezus niet eens bestaan heeft, dat hij wel zuiver historisch gezien niet het bestaan van Jezus ontkende, maar dat hij dit voor het geloof als een min of meer onbelangrijke kwestie beschouwde”.

De eigenlijke vraag waar het op aankomt bij deze nieuwe theologie en haar bijbelwetenschappen is de vraag van welke vooronderstellingen de bijbelwetenschappen, zonder opzettelijke aandacht misschien, uitgaan bij hun werk. Gaan zij uit van het apriorisme dat de vox Dei in de vox humana van de bijbelschrijvers te horen is en dat zij dit wonder van de tot ons sprekende God dichtter bij de ontraadseling kunnen brengen door bijzonder veel aandacht te schenken aan de vox humana van de bijbelschrijvers en hun tijd?

Gaan zij uit van het apriorisme dat zij door intensieve bestudering van de tekst en haar geschiedenis, het wonder van de openbaring Gods dichterbij de ontsluiting kunnen brengen? Of gaan zij wellicht uit van het apriorisme dat de theologie als zodanig zulk een bevoorrechte wetenschap onder de wetenschappen is, dat zij in staat is de geheimenissen van het profetisch Woord te verklaren?

De theologie kan een christelijke wijsbegeerte beslist niet missen, een christelijke wijsbegeerte, die zich bezighoudt met het onderzoeken van de vóóronderstellingen van het wetenschappelijk arbeiden zowel in de natuurwetenschappen als in de bijbelwetenschappen. Deze laatste zijn niet boven zulk een onderzoek verheven vanwege het feit dat zij zich met de Bijbel bezighouden. Men kan zich op verschillende manieren met bijbelonderzoek bezighouden. Men kan dat doen uit het geloof in het Woord des Levens dat ons is geopenbaard. Men kan het ook doen uit het geloof in het idool van het menselijk kennen. Over deze laatste zaak heeft dr J. P. A. Mekkes in de Mededelingen van de Ver. voor Calvinistische Wijsbegeerte van juni 1970, een diep borende bijdrage geplaatst. Kennisneming meer dan dubbel waard.

'n Balans van de Vrijmaking

We vragen de aandacht van onze lezers voor een met liefde geschreven geschrift van broeder C. Lentink te Apeldoorn. Deze broeder ontving begin van dit jaar met andere leden van de Gereformeerde Kerk van Apeldoorn een opwekking, gesteld in het U bekende jargon, om zich van achter de ontrouwe ambtsdienst van zijn dienaar des Woords en de meerderheid van zijn kerkeraad te begeven om de hem daartoe opwekkende ouderlingen te volgen, en aldus deel te nemen aan de reeds enige jaren geleden op gang gebrachte 'kerkzuivering' in den lande.

Die opwekking werd door de heer Lentink in de maand februari beantwoord in een stuk, dat ver boven de plaatselijke situatie in Apeldoorn uitreikt en van landelijke betekenis is geworden. Het werd een soort 'Balans van de vrijmaking'. En men mag zeggen: de schrijver, die reeds van voor de vrijmaking intens met het kerkelijke leven heeft meegeleefd „heeft het zien aankomen”. En dat niet als een brood etende profeet, die achter de feiten aanlopend zich als een helderziende presentteert, maar hij heeft reeds lang geleden zijn stem verheven en ernstig gewaarschuwd. Reeds in 1959, toen ds. J. Kamphuis van Spakenburg voor de bondsdag van de gereformeerde meisjes sprak over 'het Feest op de dorsvloer', heeft de heer Lentink gezien, gezegd en geschreven: deze 'apocriefe pinksterrede' is een program. En in dit geschrift toont hij met de feiten aan dat dat program stap voor stap is uitgevoerd, en dat de redactiewisseling in De Reformatie en de benoeming van opgemelde ds. Kamphuis tot hoogleraar, de schorsing en afzetting van ds. A. van der Ziel slechts stations waren op de weg die tot het doel leidde. De 'Open Brief' was een gereede aanleiding om de lang voorbereide slag te slaan: de geplande 'kerkzuivering'(!) door te voeren.

De heer Lentink is, dat was reeds bekend, een bekwaam schrijver, kenner van de geschriften van dr. K. Schilder en van dhr A. Janse in het bijzonder en van de Gereformeerde literatuur in het algemeen als weinigen. Hij droeg zijn geschrift op aan de hoogleraren Jager en Veenhof, aan de emerituspredikant ds. B. Telder en aan ds. C. Vonk en aan nog iemand. Deze 'opdracht' is maar niet een vlagversiering, maar in dit werkstuk toetst de schrijver de tegen elk van deze broeders jarenlang ingebrachte en eindeloos herhaalde beschuldigingen. Zó eindeloos herhaald, dat bij talloze broeders en zusters het beeld van deze broeders onlosmakelijk en onherstelbaar verbonden is met ketterij.

Graag zouden we U van dit geschrift meer vertellen. Maar we doen het niet. U moet het nl. zelf lezen. Broeder Lentink heeft het uitgegeven op verzoek. En hoewel dit werk waard was in gedrukte vorm op de boekenmarkt te komen heeft de schrijver de voorkeur gegeven aan een gestencilde uitgave. We zeggen: gelukkig! Want thans is het tegen de spotprijs van f 2,50 voor ieder verkrijgbaar.

Van harte hoop ik dat velen, zeer velen dit bedrag op de girorekening van br. Lentink zullen overmaken. Dan krijgen ze franco een geschrift thuis, dat voor ieder duidelijk maakt hoe het tot de rampzalige gebeurtenissen van de laatste jaren gekomen is. En hoe de kerkzuiveraars van onze dagen in feite de vrijmaking, die ze met de mond roemen, hebben losgelaten.

Men leze de advertentie in ditzelfde nummer.

Vermelden we nog dat eventuele winst op deze uitgave ten goede komt aan het zendingswerk van de kerk van Kampen.

We eindigen met onze zeer hartelijke dank voor de veelomvattende arbeid van de auteur en met de bede dat het geschrift nog veler ogen mocht openen voor het kwaad dat door de kerkzuiveraars werd en nog steeds wordt afgericht en dat anderen mogen worden bevestigd in de op Gods Woord gegronde zekerheid dat ze in de weg des Heren zijn.

Scherven van het ouderlijk huis

Daar was ik enkele maanden geleden op een onbewaakt ogenblik met mijn vrouw terug in het ouderlijk huis. Nu ja — in de oude pastorie waar ik een goed stuk van mijn jongensjaren doorbracht. Hoe gaat dat? Je moet toevallig in die plaats zijn, rijdt nog eens door de zo bekende straten, komt zonder het te willen voor het ouderlijk huis terecht en merkt, dat je wagen is blijven staan.

Waarom stilstaan? Misschien wel omdat de ramen en deuren van het „ouderlijk huis” wijd open stonden en er een daverende muziek naar buiten schalde. Niet te geloven wat een hippe bende. In dat eerbiedwaardige huis, dat in mijn geest een vleugje aureool begon te krijgen; u weet wel: zo'n klein goudglansje van een belegen herinnering. En nog in het verwarrende niemandsland van heden en verleden toevoende merkte ik, dat er een forse jongeman naast me stond, die vroeg: zoekt u hier iets?

—o—

Ja, ik zocht hier iets, zei ik min of meer trancerig en volgde hem het huis in. Het was als een toestand van waakdromen, toen ik de drempel overging, de gang indwaalde, de kamers rondspookte en de kasten opende. De jongeman vroeg dan ook eindelijk om een verklaring. Ik mompelde iets van: hier vroeger gewoon — maar dat werd niet helemaal serieus genomen. Hij zat geloof ik een beetje met ons opgescheept. Pas langzaam kwam de kennismaking tot stand, realiseerde hij zich dat onze naam bij hem thuis toch bekend moest zijn, en begrepen wij dat mijn vrouw's mans vader nog in haar welpenhorde had bevoogd. Toen werd ons niets meer in de weg gelegd en konden we de scherven van onze herinnering vrijelijk aan elkaar passen.

Daar was de trap: die enorme brede trap; zo'n echte ouderwetse luie trap. Wij jongens haalden daar kunststukjes mee uit. Als je boven stond liet je je handen langs de leuning af glijden, boog voorover, gleed door tot bijna het midden van de traphoogte, zette dan af, trok snel je benen in, zwaaide ze uit en kwam met één sprong beneden op de mat terecht. Het is altijd goed gedaan, hoe bestaat het. Maar je kon ook op je handen de trap nemen, alleen naar beneden, en alleen als vader niet thuis was. Ik zou het direct nog eens willen proberen. „Je laat het maar”, zei mijn vrouw. Dus ze geloofde het wel.

Daar was de keuken; de ouderwetse, koude en veel te grote keuken. Ik zie nog dat duitse dienstmeisje voor me, dat altijd zat te huilen van heimwee naar haar Heimat; dat moet na 1919 zijn geweest en ik was als kind diep getroffen door medemenselijkheid... te jong om aan iets anders te denken. Daar had het fornuis gestaan, waar moeder altijd die enorme pannen soep op kookte voor de zondag. Ja, die soep was eigenlijk voor drie dagen: op zaterdagavond mochten we semi-clandestien een kop nemen voor we naar bed gingen, op zondag viel de hoeveelheid soep dan ook tegen, en op maandag werd er met wat goede wil en extra toevoegsels nog een tweedehands soepje van gebrouwen, maar dat had niet veel om het lijf. Nu stond er een moderne keukenmachine, vals glimmend en op afbetaling krediet. Waarom? Het huis was nu voor de kerkelijke jeugd ingericht en die hield van lekkere warme hapjes. Ach juist. Sic transit gloria mundi.

Dan de huiskamer, nu met de „salon” tot een geheel samengeklonken. Het hoge stucplafond was gecamoufleerd met zwarte visnetten, die zwierig afhingen om je correcte

kuif te beroeren. Het groene behang was vervangen door gemeen schreeuwende rode draperie. Daar was de muziekhoeke, waar vroeger zang en spel werden beoefend in veelvoud en in continubedrijf, toen met piano, dwarsfluit, cello, zingende zaag, jazzfluit en alle soorten menselijke stemmen, hoge en lage, gewisselde en ongewisselde, falset en gromstemmen. Vandaag stond er een enorme klankmachine, waaruit oorverdovende „muziek” het heelal in tetterde; geen wonder dat ramen en deuren openstonden, want geen ruimte kleiner dan een kathedraal kon al deze decibels verwerken. Daarachter de ruime serre, waarin een van mijn zussen lang ziek lag, en waar het goed vrijen was. Waar we ook stiekem kaartten, als onze ouders uit de buurt waren. Nu hingen er pinup's van filmartisten en van TV-groten-der-aarde: verbeeld je dat wij destijds nog geen operetmuziek in huis mochten brengen!

Die „salon”... waar ons bruidsdiner werd gegeven en waar het dienstertje een kom mayonaise over mijn trouwpak uitgoot: een goed bedoelde ovatie aan de bruidegom en denk er niets anders van, gij psychologen. Langs de muur waar vroeger ons harmonium stond (altaar voor eindeloze ontboezemingen) was nu een ruime scharrelcanapé voor teeners (wederom altaar voor eindeloze ontboezemingen). De deftige zondagsgeur was vervangen door sigarettenrook en de geur van vergoten bier. De wanden waar met vaders verjaardag de hele kerkeraad zal gegroepd, stonden nu vol met barkrukjes en leuk geverfde tonnetjes. De grote kast, die zo ongelooflijk veel rommel van handwerkjes, verstelgoed, muziekboeken en ondefinieerbare zaken kon bevatten, dat je hem alleen met grote vaardigheid kon dichtkrijgen (alles rolde er prompt uit wanneer je hem ondoordacht opende), was afgebroken en bood nu ruimte voor twee, met wat goede wil drie paartjes.

En dan de achtergang — waar was die toch gebleven? In die achtergang hing vroeger een kapstok voor tien kinderen, op volgorde van ancienniteit gerangschikt. Die achtergang was verdwenen, was bij de suite getrokken. Och ja, dat stuk historie had uitgediend en de jeugd vraagt vandaag geen achtergang en geen klerhaken maar scharrelruimte.

—o—

Later merkte ik dat ik in de tuin dwaalde. Nu ja... tuin? Het was een ommuurde rommelige ruimte, véél kleiner dan hij vroeger was. De vruchtbomen waren dan ook tegen elkaar aangepakt en groeiden gewoon in elkaar. Toch moest die ene de oude perboom zijn, waar we inklommen voor de vroege oogst; bovenin zaten de lekkerste. En die appelboom: waarachtig dat was de oude appelboom van vroeger nog, waar de buurjongens van over de schutting in stroopten, als wij niet bij de hand waren om in te grijpen. En daar stond ook de oude sering nog steeds, waar ik in de Meimaand takjes afsneed voor mijn eerste meisje; de sering moeten mooi geweest zijn, want ze werd ook mijn laatste meisje. Daar stond de ruïne van het prieel, waarin ik vroeger eens een zwerfkat een winter lang verzorgd heb... een ander verhaal. En in de tuindeur zaten nog de gaatjes van onze windbukskogels.

De keukenmuur was woest en ledig. Waar was de witte druivelaar gebleven, die het keukenraam zo overwoekerde dat het binnen altijd schemerig was? Men kent en vindt haar standplaats zelfs niet meer. De keuken-

prinses had blijkbaar het licht verkozen boven de schemer; hetgeen pleit voor haar helderheid.

En daar was de hoek, waar ik op zondagmiddag eens bloemen fotografeerde. Althans bezig was te fotograferen, toen vader me binnen riep. „Dat doen we niet op zondag, beste jongen” zei hij ernstig. Nooit heb ik begrepen, waarom wij zulkxns niet op zondag deden, maar ik heb de geschriften van Kuyper ook nooit begrepen. Dan was er nog het balkon, vanwaar onze fotograaf de rondans filmde waarmee onze bruiloft werd besloten. Ja, dat was een waagstuk in die tijd: filmen bij een christelijke bruiloft in een gereformeerde pastorie! Maar het was een goed slot van een goede film, een mooie herinnering aan wat eens was.

En dan die studeerkamer, vaders heiligdom! Twee van ons mochten er vroeger hun huiswerk maken. Nimmer spreken — zo nodig fluisteren. En dat verhoogde de heiligheid van het milieu, zo dat mogelijk ware. Daar werden wekelijks twee preken geconstrueerd — vaak zuchtende en onder hoogspanning — met vererende medewerking van Kuyper, Bavinck, Delitsch, Smyttegelt en andere oude schrijvers. Preken, waarbij vader graag op zijn knieën voor zijn tafel lag te schrijven. En preken, die nooit werden begonnen zonder een stil gebed.

Die predikanten konden er wat van! Drie dagen per week werd drie uur catechisatie gegeven, Donderdag een verzamelcatechisatie (restantenopruijing) plus een kerkeraadsvergadering, op Vrijdag de evangelisatie voorzitter en op Zaterdag twee preken maken. Daar tussen door huis-, zieken- en gevangenisbezoek. Een gemeente van elf- tot zestienhonderd zielige zielen. En als liefhebberij een groot gezin, waarvan de zoons wel eens op het spreekuur moesten aankloppen om hun vader te spreken. Zeg nooit, dat alleen heidense religies mensenoffers vragen.

Het huis stond trouwens nog precies op zijn plaats: geleund tegen het kerkgebouw. Zoals predikant en gemeente elkaar op de been moeten houden. Vanaf het platte dakgedeelte kon je nog net precies in de kerkelijke dakgoot stappen en dan verder grootse wandelingen maken langs de zijbeuken of zelfs boven op het middenschip klauteren. Natuurlijk niet duizelig worden. Door een dakraam kon je op de kerkzolder komen, waar tientallen duiven nestelden: herinneringen aan de vorige predikant. Door de luchtrozetten kon je beneden de banken zien staan, twaalf meter diep, klein en nietig. Je moest natuurlijk wel op het smalle looppad blijven, wilde je niet door het plafond gaan. Eenmaal zagen wij de koster, die ons moest hebben gehoord, op pantoffels door de kerk rennen. We zagen hem de gaanderij opklommen, een lange ladder uithalen, en die op de orgelkast plaatsen. Tegen de tijd dat hij zijn kop door het officiële luik stak om ons te betrappen waren wij al verdwenen, renden om de kerk heen, slopen binnen, haalden de ladder weg en hebben er ons nooit van vergewist, of de koster wel weer thuis is gekomen. Misschien zit hij er nog wel...

Zodat ik maar zeggen wil dat de kerkelijke jeugd, hoe slecht ook, het niet veel bruiner zal bakken dan wij het in onze dagen deden.

Gedachten bij de begrafenis van Tini Kok 5 oktober 1970

Wij zijn hier bij elkaar gekomen om Tini Kok te begraven.

Wij hebben als familie of vrienden allen een band met haar gehad. Als vriend wil ik hier graag iets zeggen. Met anderen heb ik veel jaren met Tini mogen samenwerken in het werk voor de Gereformeerde Jongelingsbond en in de loop der jaren is er tussen haar én ons een hechte vriendschap gegroeid.

Het zou niet in de lijn van Tini zelf zijn, als we hier vandaag veel gingen spreken over haar. Ze was bescheiden en bleef graag wat achteraf. Laten we daar ook vandaag aan denken.

Want even bescheiden als ze leefde, is ze gestorven. Rustig en alleen.

In de loop der jaren heeft Tini veel gelezen en uit hetgeen ze las, heeft ze een verzameling van gedichten, kernachtige zinnen en spreuken opgebouwd, die ons iets kan doen zien van wat ze is geweest. Ze las niet alleen, ze las **zorgvuldig**.

Uit hetgeen ze las, wist ze het belangrijkste naar voren te halen en veel er van schreef ze op, wellicht om daarna nog meermalen na te slaan. Tussen deze woorden van bekende en onbekende personen staan ook woorden van haar zelf. Gedachten, waarover ze zeker lang heeft nagedacht en toen opgeschreven.

En zo heeft ze een stuk levenswijsheid nagelaten, waard om gepubliceerd te worden.

Ik wil proberen iets uit deze verzameling aan U door te geven.

Wij hebben vandaag ons verdriet, maar laten we daar niet te veel over zeggen. Van haar vriend Veenhof, die door ziekte vandaag niet hier kan zijn, schreef Tini deze woorden op:

„Reeële smart is iets anders dan een **beschouwing** over smart.”

Tini Kok heeft iets gezien van de zin van het leven; ze leefde graag, genoot van het goede, aanvaardde het kwade. Dat laatste viel haar niet altijd mee, ze had er moeite mee, maar wie van ons heeft dat niet?

Jaren geleden schreef ze het volgende op:

„Ons leven is gelijk aan de wijzerplaat van een klok. De wijzers zijn gelijk aan Gods handen, die er steeds overheengaan. De kleine wijzer is de hand van de tucht, de grote wijzer de hand der genade.

Langzaam en zeker moet de hand van de tucht er over heengaan en God spreekt bij elke slag. Maar, voor elke slag van tucht of beproeving komt ook een zestigvoudige zegen; en beide wijzers zijn bevestigd aan één vast punt: het grote, onveranderlijke hart van de God der Liefde.”

Aan die liefde van God heeft ze zich in haar leven vastgeklemd. Ze kón het leven niet alleen aan, want

„De bekering is geen rutschbaan, waardoor wij binnenglijden in het Koninkrijk. Daar is boete en berouw voor nodig.”

Maar ook al schieten mensen tekort in liefde en trouw. Gods genade blijft, zoals Veenhof het eens schreef:

„Christus neemt ons — en dat is ons behoud — met onze trouweloze liefde en verstandeloze trouw. En Hij zegt, ook tot ons: „Het is genoeg. **Mijn genade** is u genoeg.”

Aan die genade van God heeft Tini Kok zich leren overgeven. Vergeving van zonden

betekende voor haar heel concreet: christelijk leven, ook in de gewone dingen van elke dag. En heel nuchter schreef ze het op:

„Een mens, wiens zonden vergeven zijn, mag zich niet opwinden, als er wat veel zout in zijn soep is.”

Tini heeft veel tegenspoed in haar leven gekend. Vooral de laatste 10 à 15 jaar van haar leven heeft ze veel moeten verwerken. Ze heeft veel moeten afgeven. Dat kostte haar strijd. Deze strijd blijkt uit de gedichten, die ze overschreef, o.a. van Dirk Verrei, getiteld: Het schaakspel.

„Ik geef het spel gewonnen, Heer, aan U;
Uw paarden en Uw torens rukken dreigend aan;
Gij weet wel, Heer, dat ik, — Uw zetten zijn te sterk —
mijn spel wanhopig vast zie staan.

Gij hebt mij niet in éne slag verslagen, ik mocht U tonen wat ik kon;
er was een glimlach slechts, toen Gij mij zaagt geloven,
dat ik van U de sterke stukken won.

Gij woudt mij zelfs niet alles doen verliezen, —
Gij weest mij op de fouten, die ik maak, —
maar uit dit tijd-lijk spel in dit kort tijd'lijk leven
dwongt Gij tot eeuwig schaak.”

Heel haar leven heeft Tini Kok gesteld in dienst van de jeugd. Vanaf 1920 tot 1969, bijna 50 jaar. Zelf is ze lang jong gebleven, langer dan vele anderen. Ze probeerde de jeugd te verstaan. Ze zag duidelijk en sprak dat meermalen uit, dat het in de Kerk en in de prediking moet gaan om de jeugd. Van Veenhof schreef ze weer over:

„Kinderen zitten in de kerk niet als een „vulsel” erbij; de predikanten moeten ook aan hen denken, tot in hun bidden toe.”

Ik wil hier ook even memoreren de enkele keren, dat ze op bondsdagen iets zei. Ik denk met name aan de bondsdag in Spakenburg in 1957. Het was de eerste keer, dat we Tini in het middelpunt zetten. Ze had moeilijke maanden achter de rug. En nadat we haar met bloemen hadden gehuldigd, ging ze de preekstoel van de grote Noorderkerk op en getuigde daar kinderlijk eenvoudig van haar geloof, van de door haar ondervonden trouw van God. En ze riep de jongelui op om trouw te zijn. 't Waren eenvoudige woorden. Ze was een eenvoudige, aan wie — zoals Psalm 19 zegt — God wijsheid leert. Ze wist, dat het Christen-zijn verplichtingen geeft. Immers:

„Christenen zijn mensen met de allerhoogste connecties!”

En:

„Niet hij, die het knapste verstand heeft, is de eerste, maar hij, die het diepst buigt voor het „Voorwaar, voorwaar zeg Ik u!” ”

Tini Kok heeft veel liefde om zich heen verspreid, die uitkwam in allerlei kleine dingen. In haar kamer hangt de spreuk: „Het leven tiert op kleine tederheden”. Ze heeft veel tederheden weggegeven. Liefde was voor haar iets anders dan lievigheid:

„Lievigheid is botte zelfzucht, verpakt in zilverpapier.”

Maar:

„Liefde is als een vioolsnaar; — om een zuivere toon te kunnen geven, moet ze telkens opnieuw gespannen worden.”

Ik zei al, dat het leven van Tini Kok niet altijd gemakkelijk was. Er waren moeiten en zorgen én vragen. Ze had haar „waaroms”. Maar van K. Schilder schreef ze op:

„Wij zijn niet verdrongen in de vraagtekens, maar verheerlijkt in de uitroep-tekens.”

Ze heeft zich leren overgeven. Ik kom er nog even op terug. Want veel gedichten, die ze overschreef, hebben hierop betrekking. Zo ook „Overgave” van Jo Kalmijn-Spienburg:

„Toen Hij mij alles had ontnomen,
mijn broos geluk, mijn laatste dromen
en al mijn kleine vreugden één voor één,
en in dat bitter uur ten leste
niets dan een handvol weemoed
restte . . .
hief ik het hoofd — en was met
HEM alleen.

En zulk een nameloos meedogen
en liefde was er in Zijn ogen,
dat ik niet vragen kon of klagen dorst,
maar — alle bitterheid ontheven —
mij met mijn arm, gehavend leven
voor immer bergen wilde aan
Zijn borst.”

En zó heeft ze mogen volharden tot het einde. De woorden van Koos van Doorne gelden ook voor haar:

„Eens zal ik rein zijn en genezen,
eens zal ik kennen smet noch smaad.
Hoe groot moet deze vreugde wezen!
Hoe schoon, hoe blinkend dit gewaad!”

En daarom; laten wij dankbaar zijn vandaag. Dankbaar voor het vele, dat we in Tini Kok hebben mogen ontvangen. We mogen haar niet terugverlangen. Zelf schreef ze:

„Te roepen om een dode is erg, maar te roepen om een levende . . .”

De HEERE maakte haar werk af. Ze wilde nog wel beter worden, zei ze een week geleden, „als ik nog maar een taak heb . . .”. Maar ze zag voor zich zelf geen taak meer, nu ze blind geworden was. God had ook geen taak meer voor haar. Haar taak was af en haar werk was af.

En wij mogen het vandaag weten:

„Op aarde was
als ijdel glas
ook haar blijdschap licht te schenden.
Maar éénmaal zal
de vreugde van
de bruiloft — ook voor haar —
nimmer enden!”

P. C. van Wijk - Zaltbommel

Nederland en de Tweede Wereldoorlog

Reeds enige dagen na de capitulatie van de Duitse troepen in ons land werd van overheidswegen een bureau ingesteld, dat tot taak kreeg een onderzoek in te stellen naar de gebeurtenissen in de jaren '40-'45. Meningsverschillen tussen het Militair Gezag en het College van Vertrouwensmannen (het burgerlijk bestuur) waren er de oorzaak van, dat het tot september '47 duurde voor het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie zijn definitieve vorm ontving. Van het begin af aan staat dit instituut onder leiding van Dr L. de Jong. In de 25 jaar die verlopen zijn na de oorlog is veel materiaal verzameld o.a. archieven, ego-documenten zoals dagboeken, memoires, door medewerkers van het instituut afgenomen interviews met personen die een belangrijke rol hebben gespeeld. Verschillende monografieën zijn reeds uitgegeven. De bekendste zijn wel het boek van Sijes over de februari-staking van 1941 en het boek van Presser over de geschiedenis van de vervolging en verdelging van de Nederlandse Joden. Het Rijksinstituut zal worden opgeheven zodra alle bronnen zijn geordend, bestudeerd en de resultaten van deze arbeid zijn vastgelegd in een groot wetenschappelijk geschiedkundig werk. Met het schrijven van dit werk is door Dr L. de Jong een begin gemaakt. Drie delen zijn tot nu toe verschenen.¹⁾

Het eerste deel „Voorspel” begint met een beknopte beschrijving van de Nederlandse geschiedenis van de negentiende eeuw.

De negentiende eeuw is de eeuw van het liberalisme en de doorbraak van het kapitalisme. Het is echter ook de eeuw waarin zich gaat voltrekken de emancipatie van gereformeerden (Kuypers „kleine luyden”), katholieken, arbeiders en niet te vergeten de emancipatie van de vrouw. Deze belangrijke historische verschijnselen hebben het aanzien van het Nederlandse volk bepaald tot de Tweede Wereldoorlog toe. Zonder de geschiedenis van de negentiende eeuw is de sociaal-economische, politieke en culturele verscheidenheid van ons volk niet te verklaren. Met de negentiende eeuw als uitgangspunt wordt dan door De Jong uitvoerig de periode tussen de beide wereldoorlogen beschreven. In zijn voorwoord verontschuldigt de schrijver zich. De periode van het interbellum is, wat Nederland betreft, nauwelijks object geweest van wetenschappelijk onderzoek en daarom had de auteur eigenlijk nog een jaar of twintig op deze periode moeten studeren voor hij er over zou kunnen schrijven. Een zekere „oppervlakkigheid” is dan ook bij dit eerste deel begrijpelijk. Dit blijkt mijns inziens bij de beschrijving van het protestants-christelijk volksdeel, waarbij nog al eens geciteerd wordt uit „Parade der mannenbroeders” van B. van Kaam en uit „Het beeld der vaad'ren” van A. C. de Gooyer. Aanvechtbaar acht ik dat een zeker verband wordt gesuggereerd tussen de coalitie die antirevolutionairen en christelijk-historische omstreeks de eeuwwisseling zijn aangegaan met de Rooms-Katholieke Staatspartij en de schrapping door de Gereformeerde Kerken van de bekende zinsnede uit artikel 36 N.G.B. in 1905.

Het is begrijpelijk dat een buitenstaander als Dr De Jong in b.v. de kwestie Geelker-

ken alleen maar een symptoom ziet van voortgaande versplintering op godsdienstig gebied. Die verdeeldheid op godsdienstig en op politiek gebied in Nederland acht hij een gevolg van „Prinzipienreiteri” en ideologisch perfectionisme, die de Nederlander van ouds eigen zijn.

Bijzonder belangrijk is het hoofdstuk over Mussert en de N.S.B. Het is een boeiende beschrijving geworden op grond van tot nu toe her en der verspreide gegevens. Het „Voorspel” is bovendien van grote betekenis, omdat naast een overzichtelijke behandeling van de Nederlandse geschiedenis in de jaren tussen de wereldoorlogen, ook ruime aandacht wordt geschonken aan de gebeurtenissen in Duitsland, met name in het jaar 1933.

Uitvoerig staat de auteur stil bij de Rijksdagbrand en het proces Van der Lubbe. De Jong deelt hierbij de opvatting van F. Tobias. Deze schrijver heeft de brand verklaard uit het volledig zelfstandig optreden van Van der Lubbe, zonder communistische of nationaal-socialistische mededaders. Inmiddels is weer een boek over deze kwestie verschenen, waarin de nazi-leiders worden gezien als de schuldigen aan de Rijksdagbrand. De nazi-leiders zouden van mening zijn geweest in de brand een argument te hebben om de communistische partij in Duitsland te vernietigen.²⁾

Het tweede deel „Neutraal” beschrijft de periode tussen 1 september 1939, toen de Duitsers Polen binnenvielen en 10 mei 1940, de dag waarop in West-Europa het grote Duitse offensief begon. Het is een periode geweest waarin het leger was gemobiliseerd, de distributie werd ingevoerd en de eerste slachtoffers van de oorlog vielen onder de Nederlandse zeelieden. Velen meenden dat de oorlog zelf ons land voorbij zou gaan. Hoevelen onder het Nederlandse volk deze mening waren toegedaan, is een open vraag. Opiniepeilingen hadden nog niet plaats. Algemeen was volgens de auteur de neiging om bij de beoordeling van de oorlogvoerende geen principieel verschil te maken. De Nederlandse regering, die de neutraliteit moest handhaven en verdedigen, kwam voor het probleem te staan hoe deze neutraliteit moest worden geïnterpreteerd. In theorie moest de regering rekenen met de mogelijkheid zowel van een Duitse schending van onze grenzen als van een aantasting van de territoriale onschendbaarheid van Nederland door Frankrijk en Engeland. Uit het relaas van de schrijver blijkt dat de ministers in deze periode zich er hoe langer hoe meer op gingen instellen, dat een reëel gevaar alleen maar van Duitse kant dreigde. Een uitzondering moet worden gemaakt voor minister-president De Geer. Hij meende dat Nederland niet zou worden aangevallen, indien het maar zorgvuldig neutraal bleef. Door dit verschil in inzicht binnen het kabinet was een consequent op de toekomst vooruitlopend beleid niet te voeren. Dit verschil in inzicht heeft echter niet verhindert dat sommige ministers en militaire autoriteiten contacten legden met België, Frankrijk en Engeland met het oog op een militaire samenwerking bij een eventuele Duitse aanval.

Een punt van discussie is of deze contacten in volkenrechtelijk opzicht in strijd zijn met het neutraliteitsbeginsel in strikte zin.

Zowel in dit deel als in het „Voorspel” wordt duidelijk door de auteur aangetoond, dat de Duitse agressie de voornaamste achtergrond vormt van de Tweede Wereldoorlog. Het is goed daarvan kennis te nemen, omdat nog niet zolang geleden een historicus een poging heeft gewaagd de Duitse aanval op West-Europa te verklaren vanuit zelfverde-

diging. De Geallieerden zouden anders via Nederland en België het Ruhrgebied hebben bedreigd!³⁾

Het derde deel geeft een zeer gedetailleerde beschrijving van de gebeurtenissen in de meidagen van 1940. De aard van deze gebeurtenissen brengt met zich mee, dat het voor een groot deel een beschrijving is geworden van de „histoire de bataille”. Al lezend vraagt men zich af of de auteur zich niet een zekere beperking had moeten opleggen, waardoor het verhaal minder „vlak” zou zijn geworden. Het derde deel bevat echter niet alleen krijgsgeschiedenis. Uitvoerig wordt beschreven welk een onzekerheid, onstandvastigheid en besluiteloosheid er in die meidagen in regeringskringen heerste. Ook bij het vertrek naar Engeland is men geenszins volgens een vast plan te werk gegaan. Colijn, die in de meidagen ambteloos burger was, komt er in dit boek niet best af. Het beeld dat in dit deel van Colijn gegeven wordt, is het beeld van een zelfverzekerd eigengereid man, niet geneigd de fouten bij zich zelf te zoeken. Een man die een grote politieke fout maakte, door in de Standaard van 15 mei 1940 te spreken over „een smadelijke vlucht der regering”, hierbij doelend op het vertrek van Koningin en ministers naar Londen. Het was niet de enige keer, dat Colijn als staatsman faalde.

Belangrijk is verder het gedeelte over het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940. Wat was de achtergrond van dit bombardement? De conclusie van De Jong is, dat op 13 mei 's middags zowel door Hitler en Goering als door de generaals Schmidt en Student een zwaar bombardement op het centrum van Rotterdam verlangd werd. Schmidt was commandant van het Duitse legercorps dat tot Rotterdam-Zuid was doorgedrongen, maar vergeefse pogingen had gedaan de Maas over te steken. Student was de commandant van het „Luftlande-Korps” dat al op de eerste oorlogsdag belangrijke stellingen in Holland had ingenomen. De beide generaals wilden een bombardement op het centrum van Rotterdam om zo door te kunnen stoten naar het hart van Holland. Hitler en Goering wilden een bombardement om het Nederlandse leger zo snel mogelijk tot capitulatie te dwingen. Dit laatste is volgens de auteur een duidelijk voorbeeld van de nationaal-socialistische mentaliteit. De mentaliteit van het er-op-los-slaan, het met geoorloofde en ongeoorloofde middelen breken van elke tegenstand.

In het laatste hoofdstuk wordt de vraag aan de orde gesteld, wat de werkelijke oorzaken waren van de nederlaag van het Nederlandse leger in de meidagen van 1940. Als voornaamste oorzaak wordt genoemd de verwaarlozing van het Nederlandse defensie-apparaat in de periode tussen de wereldoorlogen. De Jong handhaaft dan ook in dit verband de uitspraak die hij in het „Voorspel” deed: de strijd die wij in de meidagen van '40 moesten voeren, is in de jaren '20 en '30 verloren. Het komt mij voor, dat dit punt wat al te sterk wordt geaccentueerd. Zou een moderner bewapend, beter geoefend Nederlands leger in staat geweest zijn een tegenstander te verslaan die er niet voor terugdeinsde de grote steden van ons dichtbevolkte land te vernietigen? Is de geweldige opmars van de Duitsers in de zomer van '40 vooral niet te verklaren uit de nieuwe tactiek die ze toepasten; het massaal inzetten van parachutisten, het volkomen zelfstandig opereren van pantserdivisies? Een tactiek waardoor de in het algemeen traditioneel denkende generaals aan geallieerde kant volledig werden verrast. Ook generaal Winkelman, die in deze delen veel lof toegezwaaid krijgt. Moet bovendien niet sterk de nadruk worden gelegd op de bovengenoemde nationaal-socialistische mentaliteit van het met alle middelen breken van elke tegenstand? De betekenis van deze vijf dagen strijd zal in volgende delen nog verder ter sprake komen. Minstens tien jaar meent de auteur nog nodig te hebben om dit werk te voltooiën. Het is te hopen, dat hem daartoe de gezondheid en energie zal worden geschonken.

³⁾ A. J. P. Taylor, The origins of the Second World War, 1961.

¹⁾ L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog.

Deel I, Voorspel, 1969.

Deel II, Neutraal, 1969.

Deel III, Mei '40, 1970.

Wetenschappelijke editie, Nijhoff, Den Haag.
Populaire uitgave, Staatsdrukkerij, Den Haag.

²⁾ E. Calic, De Rijksdag brandt, 1969.

EEN BRIEF EN EEN ANTWOORD

Van het bestuur van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond ontving ik onderstaand schrijven. Het door mij gegeven antwoord is daarna opgenomen.

Zwolle, 16 september 1970

Geachte broeder Van Wijk,

Van het bestuur van de afdeling Tiel ontving het verbondsbestuur de mededeling, dat u reeds enige tijd opgehouden hebt lid te zijn van de tot het verband der Geref. Kerk in Nederland behorende Geref. Kerk in uw woonplaats.

Het bestuur is van mening, dat u daardoor in conflict bent gekomen met de norm van het G.M.V. en met de voorwaarden voor het lidmaatschap, zoals die zijn omschreven in de artikelen 2 en 5 van de statuten.

Het bestuur grondt dit oordeel op de volgende overwegingen.

1. De Kerk is naar het getuigenis van de Heilige Schrift pilaar en fundament der waarheid (1 Tim. 3 : 15b). In de waarheid is naar het gebed van Christus de eenheid van de heilige algemene christelijke Kerk gelegen (Joh. 17 : 17-22); daarom wordt de Kerk vermaand voortdurend in het spoor der waarheid te blijven en tot het uiterste te strijden voor het geloof dat eenmaal de heiligen is overgeleverd, daarin tegelijk verwerpende alles wat in strijd is met de leer van apostelen en profeten.
2. De Geref. Kerken in Nederland hebben deze waarheid samengevat in de Drie Formulieren van Enigheid, die de grondslag vormen voor het verband van de Kerken en die het G.M.V. heeft aangenomen als norm voor zijn werk.
3. De kerken buiten het verband hebben door hun handelwijze met name de art. 28 en 32 N.G.B. geschonden door, in plaats van de vrede en de enigheid in Christus te onderhouden, eigen gang te gaan, waardoor wanorde en onenigheid ontstond.
4. Leden die niet meer behoren tot één der Gereformeerde Kerken in Nederland, doordat zij de herhaalde vermaningen van hun kerkeraden c.q. de kerkelijke vergaderingen hebben verworpen, hebben daarmee de gereformeerde weg verlaten.

Het doet ons leed dit te moeten constateren. Maar willen wij trouw zijn aan onze roeping tot het bewaren van het gereformeerd, dat is Schriftuurlijk, karakter van onze samenleving, waaruit het G.M.V. mede is geboren, dan kunnen wij tot geen andere slotsom komen.

Het bestuur wekt u op alsnog binnen twee maanden uw instemming te betuigen met de in art. 2 der statuten genoemde norm en blijk te geven dat u daarnaar wilt handelen.

Bij gebreke daarvan zal het bestuur u overeenkomstig art. 6 b, c, ontzetten uit het lidmaatschap van het Verbond.

Namens het verbondsbestuur,
Mr. J. Huijssen, secretaris

Zaltbommel, 19 september 1970

Bestuur Geref. Maatschappelijk Verbond,
p.a.
de Welgedelgestrengte Heer Mr. J. Huijssen,
Postbus 247,
Zwolle.

Geacht bestuur,

Uw brief van 16 dezer werd door mij ontvangen en ik wil er graag even op antwoorden.

Uit de publicaties in „Ambt en Plicht” was ik reeds op de hoogte van Uw standpunt inzake het lidmaatschap van het G.M.V. van broeders en zusters, die door de kerkelijke situatie „buiten het verband zijn geraakt”. Het zal U zonder meer wel duidelijk zijn, dat dat standpunt door mij niet wordt gedeeld. 'k Hoop, dat het U eveneens duidelijk is, dat dit standpunt in strijd is met het in het G.E.S.V. en het G.M.V. vanaf de oprichting gevoerde beleid ten aanzien van leden, die niet behoorden tot een (vrijgemaakte) Gereformeerde kerk. Zelf maakte ik de oprichtingsvergadering van het G.E.S.V. mee, waar deze zaak uitvoerig besproken werd. En ook later kwam deze zaak meermalen aan de orde op bestuursvergaderingen van het G.E.S.V., waarvan ik jarenlang bestuurslid was, terwijl ook in „Ambt en Plicht” de nodige aandacht hieraan werd besteed. Ik hoef U hieraan niet uitgebreid te herinneren. Kort voor zijn overlijden heeft de Heer P. Groen U hierop duidelijk gewezen en het is te betreuren, dat U niet meer naar hem hebt willen luisteren.

Voor mij betekent Uw huidige standpunt zonder meer het einde van het bestaansrecht van Uw organisatie. Ik schrijf dit met droefheid, want U weet, dat de zaak van het G.M.V. mij altijd na aan het hart heeft gelegen.

Ik zou hiermee kunnen eindigen. Uw standpunt staat vast en U kunt in feite niet meer terug. U hebt zich, door ook als organisatie U zonder meer te stellen achter de besluiten van de synode van Hoogeveen met alle gevolgen die daaraan verbonden zijn, in een positie gewrongen, die U dwingt tot het schrijven van brieven zoals ik er één ontving. En ik zou kunnen volstaan met deze brief verder te laten rusten. Ik wil er echter graag iets meer van zeggen. We kennen elkaar te goed en ik voel me, ondanks onze verschillende standpunten en posities, aan U verbonden. De vele goede dingen uit de voorbijgane jaren zijn door mij nog niet vergeten, door U hopenlijk ook niet.

U schrijft, dat ik in conflict ben gekomen met de voorwaarden voor het lidmaatschap, zoals die in de Statuten van Uw Verbond zijn omschreven. U verwijst naar artikel 2, waar als norm voor het G.M.V. wordt genoemd de Heilige Schrift, waarvan de Drie Formulieren van Enigheid de hoofdsom leren. Welnu, deze norm aanvaard ik ten volle. Het betuigen van instemming hiermee — opnieuw! — is overbodig. Die instemming was er en is er. U weet, dat ik zelf meermalen over deze norm voor ons politiek en sociaal handelen heb geschreven en ik denk er nog precies zo over. En wanneer U er ook nog zo over denkt, is er geen enkele redenen aanwezig om uit elkaar te gaan.

U schrijft dat de Kerk is pilaar en fundament der waarheid (1 Tim. 3 : 15b) en dat in die waarheid „naar het gebed van Christus de eenheid van de heilige algemene christelijke kerk (is) gelegen (Joh. 17 : 17-22)” en ik kan het daar van harte mee eens zijn, hoewel het mij schriftuurlijker voorkomt om met een beroep op Johannes 17 te spreken over de geboden eenheid van allen die Jezus Christus waarachtig liefhebben, van allen die door de Vader aan Hem gegeven zijn. De Heiland bad in Zijn gebed duidelijk voor „de mensen, die Gij Mij uit de wereld gegeven hebt” (Joh. 17 : 5 en 6). Tot deze mensen behoren U en ik,

nietwaar? Christus bidt in dit gebed niet voor de eenheid van een kerkelijk instituut — dat zult U ook niet bedoeld hebben te zeggen — maar voor de eenheid van hen, die Hij van de Vader had ontvangen. Wanneer U vervolgens zegt, dat de kerk vermaand wordt voortdurend in het spoor der waarheid te blijven en tot het uiterste te strijden voor het geloof dat eenmaal aan de heiligen is overgeleverd, dan kan het met Johannes 17 voor ogen ieder duidelijk zijn, dat tot die waarheid ook behoort de liefde voor allen die in Jezus Christus zijn. De Heiland vergadert Zich een gemeente, zie Zondag 21 van de Heidelbergse Catechismus. Dat geloof is aan de heiligen overgeleverd. En aan dat werk moeten we tot het uiterste meewerken. Zo hebben we het in de dagen van de Vrijmaking toch ook tot elkaar gezegd?

Ik ben bang, dat U deze dingen niet goed meer ziet. Want wat doet U nu als organisatie er aan om te midden van de kerkelijke verwarring „hen, die door hun Woord in Mij geloven” (Joh. 17 : 20 vast te houden? Niets, want U geeft onder het derde punt in Uw brief een zienswijze over de gang van zaken weer, die zonder meer in strijd is met de werkelijkheid. U beweert, dat de buiten het kerkverband geraakte kerken door hun handelwijze de artikelen 28 en 32 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hebben geschonden „door, in plaats van de vrede en de eenheid in Christus te onderhouden, eigen gang te gaan, waardoor wanorde en onenigheid ontstond”. Ik heb — ik zeg het U maar duidelijk — bewondering voor de wijze waarop U de zaken op hun kop weet te zetten. Zijn b.v. de kerken uit Noord-Holland hun eigen gang gegaan? U weet toch, dat de afgevaardigden hebben gevochten om niet te worden weggestuurd? Er zou veel meer te noemen zijn. U beroept zich op artikel 28 van de Geloofsbelijdenis waar staat, dat de kerk is een verzameling dergenen die zalig worden, waarom niemand op zich zelf moet blijven staan maar ieder zich moet voegen bij Gods gemeente, opdat zó de eenheid van de kerk mag worden onderhouden. Maar U gaat aan de kant staan van hen, die tienduizenden uit het verband van vrijgemaakte kerken hebben gezonden. Moet U dan mij artikel 28 voorhouden? Kom, kom, leest U dat eens goed voor U zelf! Wanneer U iets begrepen hebt van de Vrijmaking moet het U duidelijk zijn, dat het wegzenden van meerdere vergaderingen van hele kerken en het nemen van tuchtmaatregelen tegen ambtsdragers en gemeenteleden een verloochening is van het zoeken naar de eenheid van de ware gelovigen en een zondig scheuren van Gods gemeente. De wanorde en de onenigheid ontstonden, toen menselijke standpunten werden gesteld boven het Woord van onze God, toen artikel 31 van de K.O. van zijn kracht werd beroofd, toen collectief hele groepen gelovigen uit het kerkverband werden gejaagd. U moet zich zelf niet voor de gek houden.

Uw conclusie, dat leden van het G.M.V., „die niet meer behoren tot één der Gereformeerde Kerken in Nederland” de gereformeerde weg hebben verlaten, is in het licht van wat ik hierboven schreef slechts verbijsterend te noemen. Ik wil daar niet veel meer over zeggen. Bepalend is, of zijn nog behoren tot degenen, die van Jezus Christus zijn. Wanneer U als gereformeerde organisatie een gerechtvaardigde plaats wilt behouden in onze samenleving, zal er van Uw kant de waarachtige begeerte moeten zijn om samen te werken met allen, aan wie Christus de Naam van Zijn Vader heeft geopenbaard (Joh. 17 : 5). U kunt wel trachten langs een schijnbaar logische redenering te beweren, dat zij, die uit het verband zijn gejaagd, de gereformeerde weg hebben verlaten, maar in het licht van de Schriftgedeelten en belijdenisartikelen, waarop U zich beroept in Uw brief, wordt dit toch wel een vreemd geheel. U zegt de eenheid van de kerk te begeren. Welnu, dan mogen alleen zij er uit, die niet of niet meer van Hem zijn. Dat moet U dan maar duidelijk zeggen. En wanneer U zich als organisatie geroepen voelt om tot een „kerkverbandelijke” organisatie te worden, dan moet U het maar duidelijk zeggen, dat zij, die niet door eigen wil buiten dat kerkverband staan, van Uw organisatie geen lid meer kunnen zijn, omdat Christus hen voor Zijn strijd niet meer nodig heeft.

Maar wanneer U waarachtig wilt leven naar het gebod van Johannes 17, ook als maatschappelijke organisatie, dan zult U bereid moeten zijn om met allen die van Christus zijn te staan in deze wereld met al zijn (ook maatschappelijke) vragen, en daarbij met die allen toch niet van de wereld te worden. Dan moet U bereid zijn om met al de Zijnen te strijden teneinde bewaard te worden voor de boze (Joh. 17 : 15).

In 1944 gingen de gereformeerde kerken een sectarische weg op. De kerken binnen het „vrijgemaakte” kerkverband doen thans hetzelfde. En U gaat mee op die weg, ondanks Uw verwijzing naar Johannes 17. De geschiedenis van de kerk laat ons zien, dat zelfs de strengste orthodoxie met een beroep op Schrift en belijdenis kan voeren op de weg van de secte.

Maar nogmaals: U ziet deze dingen anders. En dat geeft verwijdering.

Uw opwekking aan het slot van Uw brief laat ik voor wat ze is. Ik heb die opwekking niet nodig. Ik ben met alle gebreken die ik was. Wanneer U meent, dat ik geen lid meer kan zijn van het G.M.V., dan ligt dat voor Uw verantwoordelijkheid. Maar wanneer U Uw voornemen gaat uitvoeren — over twee maanden of eerder — wilt U dan vooral eerlijk zijn én oprecht. Leest U eerst Johannes 17 nog eens over. Zeg het dan maar duidelijk, dat er op grond van Johannes 17 volgens U geen eenheid van geloven meer is tussen U en mij, dat de buiten het kerkverband geraakte broeders en zusters niet meer behoren tot degenen, die de Heiland gekregen heeft. Dat zou duidelijke taal zijn.

Maar ik hoop, dat U niet zover komt. We hebben elkaar in deze tijd zo hard nodig. Wilt U met allen, die de Here kent, breken met de ongerechtigheid (2 Tim. 2 : 19), ook in de maatschappij teneinde zó Zijn Naam groot te maken? En dat alles in overeenstemming met de norm, die U zich voor Uw werk hebt gesteld! Dat zou iets zijn om de Here voor te danken.

Het is een lange brief geworden. We hebben elkaar dank zij het werk van God in en door de Vrijmaking leren kennen. We hebben met elkaar mogen werken aan de opbouw van een maatschappelijke organisatie. Van mijn kant is er de bereidheid om dat ook verder te doen, mits U zich metterdaad buigen wilt voor de Evangelische boodschap in het gebed van onze Heiland.

K. Schilder zei eens: „Ik wil nog net zo wezen als voor 1944. Doodgewoon gereformeerd en blij met een kerk, die zo breed is als in die periode.” Wilt U dat ook. Ook in Uw organisatie?

Met hartelijke groet,

Uw
P. C. van Wijk

KERKNIEUWS

Beroepen: te Den Helder-B: ds. L. Douw te Enschede-Z.W.; te Murmerwoude: ds. M. Heemskerk te Meppel; te Nagele-B en Urk-B: ds. D. Nieuwenhuis te Harlingen; te Delfzijl en te Uithuizen: ds. A. G. Versteeg te Stadskanaal.

Aangenomen: naar Toronto: ds. D. v. d. Boom te Burlington.

Bedankt: voor Haren: ds. J. H. Veeffind te Krommenie; voor Ermelo-B: ds. J. H. v. d. Hoeven te Drachten; voor Apeldoorn-B: ds. H. D. van Herksen te Heemse; voor Veendam en Zuidbroek: ds. A. G. Versteeg te Stadskanaal; voor Hattem-B en Terbregge-Hilligersberg: ds. S. Cnossen te Vollenhove-Cadoelen.

Heerenveen — Nadat al sinds een paar jaar er een goed contact was tussen de beide ker-

keraden van de Christelijke Gereformeerde Kerk en van de Vrijgemaakte Kerk Buiten Verband te Heerenveen, besloten de beide kerkeraden in een gezamenlijke vergadering en met instemming van de beide gemeenten tot kanselruil. De classis van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Friesland gaf in haar vergadering van 1 oktober jl. een gunstig oordeel over deze vorm van samenwerking.

Temidden van allerlei scheuringen en verdeeldheid in ons kerkelijk vaderland, welke tot droefheid stemmen, is deze toenadering tussen beide gemeenten, een verheugende zaak.

De vurige hoop is, dat deze kanselruil tot verdere samenwerking en eenheid mag leiden en dan niet alleen plaatselijk maar ook landelijk.

De beide gemeenten tellen elk ongeveer 140 leden.

Verder wordt er gedacht aan gezamenlijke bijbelstudie, zodat beide gemeenten, rondom de open Bijbel, elkaar beter leren kennen en liefhebben.

Predikant bij de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerk is ds. J. D. Houtman.

De Christelijke Gereformeerde Kerk is vacant.

Nijverdalen — Daar een veertigtal broeders en zusters in Den Ham zich hebben gevoegd bij de Geref. Kerk te Nijverdalen heeft de kerkeraad van Nijverdalen besloten om voorlopig zondagsavonds één dienst te houden in het gebouw voor Chr. Belangen, Brinkstraat 8 in Den Ham.

Deze diensten vangen aan om 7.00 uur.

Propadeutisch examen — Geslaagd voor het propadeutisch examen de heren J. H. Ulehake, Willewaallaan 9, Tiel en R. Heida, Oude Kraan 28-III-a, Arnhem.

Adressen — Zoetermeer. Adres kerkeraad J. Clement, Ambachtsherenlaan 1039, tel. 01790-3522. Preekvoorziening: H. Huizenga, Douzapad 13, tel. 01790-5643. Contactadressen voor het verkrijgen van informatie in de omgeving van Zoetermeer: voor Bleiswijk: J. de Graaf, van Goghlaan 30, tel. 01892-3178; voor Moerkapelle: Th. de Lange, Beatrixlaan 6; voor Pijnacker: A. van Dijk, Emmastraat 147, tel. 01736-3044.

Degenen die zich op de hoogte willen stellen van de mogelijkheden tot vestiging in Zoetermeer kunnen zich wenden tot P. van den Dool, van Ostadestraat 31, Zoetermeer, tel. 01790-4773.

STUDENTENLEVEN

De Senaat van de Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” te Groningen heeft het genoegen U mee te delen dat zij vanaf 2 oktober 1970 in onderstaande samenstelling haar taak hoopt te vervullen:

L. T. Vogel, Praeses
J. W. L. Offringa, Ab-Actis
J. A. A. Kamphuis, Fiscus
S. B. Wiersma, Assessor I
F. Bouma, Assessor II

Voor de Senaat,
Leny Offringa, Ab-Actis
Groningen, Herebinnensingel 35-35a.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Redactieleden

Ds H. Amelink, Dr H. J. Jager,
D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof,
ds G. Visee.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak
(Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kaper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs ... 20 ct per mm.
Familieberichten ... 15 ct per mm.

De Heere verblijdde ons zeer door de geboorte van een zoon die wij

GOVERT
noemen.

J. G. van Oord
M. I. van Oord-van Putten

Utrecht, 10 oktober 1970
Burgemeester Reigerstraat 21 bis

17-10-1945

17-10-1970

NIK en LENA
Hartelijk gefeliciteerd.

9-10-1970

VRIJMAKING DER KERK

contra KERK-ZUIVERING

(Een oproep tot deelname aan „kerkzuivering” beantwoord.)

Toezending van dit gestencild geschrift na storting van f 2,50 op girorekening 937968 van C. LENTINK, APELDOORN.

Aan onze abonnees

De abonnees die regelmatig per halfjaar betalen, maken we er op attent dat 1 oktober het tweede halfjaar van de lopende jaargang begint.

Mogen we beleefd verzoeken ter voorkoming van onnodige kosten, het abonnementsgeld f 7,50 per halfjaar ten spoedigste te gireren op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen Zeist, t.b.v. Opbouw.

Dank voor Uw medewerking.

Adm. Opbouw